

Pletarstvo

Helena Košmerlj

Naslov: PLETARSTVO
Izobraževalni program: POMOČNIK V BIOTEHNIKI IN OSKRBI
Modul: IZDELKI DOMAČIH OBRTI
Sklop: PLETARSTVO
Avtorica: Helena Košmerlj
Strokovni recenzent: Janez Firm,
Lektorica: Tatjana Mavsar prof.,

Založnik: GRM Novo mesto – center biotehnike in turizma

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

746.7(075.3)(076)(0.034.2)

KOŠMERLJ, Helena

Pletarstvo [Elektronski vir] / Helena Košmerlj. - El. knjiga.
- Novo mesto : Grm - center biotehnike in turizma, 2010. -
(Izobraževalni program Pomočnik v biotehnik in oskrbi. Modul Izdelki
domačih obrti. Sklop Pletarstvo)

ISBN 978-961-93464-0-2 (pdf)

266097664

Novo mesto, 2010

© Avtorske pravice ima Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.

Gradivo je sofinancirano iz sredstev projekta Biotehniška področja, šole za življenje in razvoj (2008-2012).

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstvo za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina tega dokumenta v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino dokumenta nosi avtor.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	4
2	PRIDELAVA PLETARSKIH VRB	5
2.1.	Zasnova nasada	5
2.2.	Sajenje	6
2.3.	Oskrba	6
2.4.	Obrezovanje	6
3	PRIPRAVA ŠIB IN VITER	7
3.1.	Prekuhavanje šib	7
3.2.	Odstranjevanje lubja	8
3.3.	Izdelava viter	9
3.4.	Shranjevanje	10
4	UTRJEVANJE	11

KAZALO SLIK

Slika 1:	Priprava potaknjenca vrbe	5
Slika 2:	Sadilna razdalja	6
Slika 3:	Obrezovanje vrb	7
Slika 4:	Leseni in železni mužilnik	8
Slika 5:	Ročno odstranjevanje lubja	8
Slika 6 :	Odstranjevanje lubja z mužilnikom	8
slika 7:	Zasuk šibe	9
Slika 8:	Poševna rez šibe	9
Slika 9:	Izdelava T zareze	9
Slika 10:	Vstavljanje razcepnika. v T zarezo	10
Slika 11:	Potiskanje razcepnika	10

1 UVOD

DIJAKU bo gradivo v pomoč pri:

- Prepoznavanju, razmnoževanju in pridelavi različnih pletarskih vrb.
- Uporabi pletarskih orodji.
- Praktičnem osvajanju veščine priprave vrb za pletenje, izdelave viter in skladiščenja pletarskega materiala.

2 PRIDELAVA PLETARSKIH VRB

2.1. Zasnova nasada

Ločimo moramo beke od pletarske vrbe.

Beke vzgajamo kot posamezna drevesa. Poznamo rumene, zelene in rdeče, ki jih uporabljamo za privezovanje vinske trte. Zaradi kratkih in zelo razvejanih poganjkov jih ne uporabljamo za pletenje.

Pletarske vrbe pridelujemo v *trajnih nasadih* [Ⓞ] v obliki grma.

Poznamo:

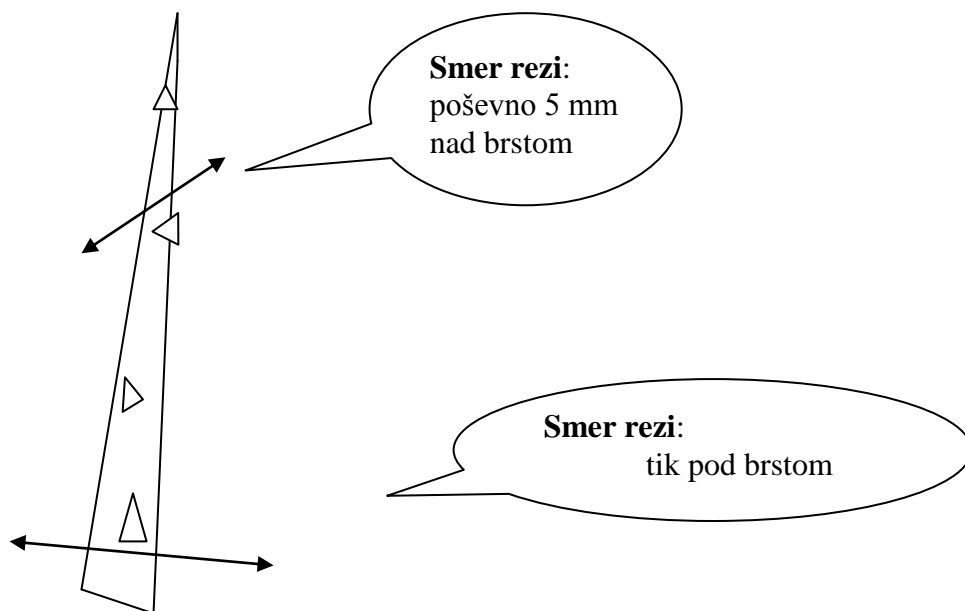
- *rumeno pletarsko vrbo*, dela krajše in zelo razvejane poganjke in je zato manj uporabna,
- *zeleno (konoplenko) pletarsko vrbo*, dela zelo dolge in debele poganjke in je zato najboljša za izdelavo viter,
- *rdečkasto (amerikanka) pletarsko vrbo*, dela dolge tanjše šibe, primerne za samostojno pletenje.

Razmnožujemo jih na *vegetativni način*. [Ⓢ]

Iz enoletnih poganjkov premera 15 mm narežemo 25 cm dolge *potaknjence* [℞].

Za nasad izberemo teren, kjer so tla humozna in prepustna.

Slika 1: Priprava potaknjenca vrbe

Vir: H. Košmerlj

Ⓢ Rastline na istem prostoru rastejo več let (15 – 20), poznamo vinograde, sadovnjake, hmeljišča, nasade špargljev.

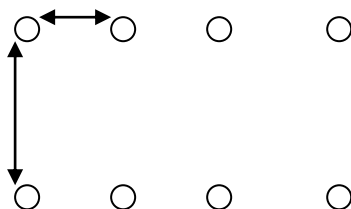
Ⓢ Za vzgojo novih rastlin se uporabi enoletni poganjek, list, korenine.

℞ Je na 25 cm dolge kose narezan enoletni poganjek, spodnji del je odrezan tik pod brstom, zgornji pa 5 mm nad njim.

2.2. Sajenje

Sadimo na razdaljo 70 cm x 25 cm. Potaknjence popolnoma potisnemo v zemljo. Gosto sajenje vpliva na rast daljših poganjkov.

Slika 2: Sadilna razdalja

Vir: H. Košmerlj

2.3. Oskrba

Prva tri leta plevela zatiramo na mehanski način z okopavanjem in rahlanjem tal. Spomladi vse enoletne poganjke odrežemo na čep. Pri tleh se z leti oblikuje glava ali krajše deblo.

2.4. Obrezovanje

Vrbe obrezujemo v **obdobju mirovanja**¹ (januarja ali februarja). Pri tem delu potrebujemo škarje in žagico.

Poganjka ne režemo tik ob glavi ali deblu, temveč jih odrežemo na kratke **čepe**.² Čepi so osnovni nastavek za rast novih šib.

Pri obrezovanju odstranimo suhe veje in poganjke. Zdrave veje in poganjke vežemo v večje šope, ki jih shranjujemo v hladnem in vlažnem prostoru. S tem preprečimo njihovo izsuševanje.

Sledi obrezovanje vej. Pri tem stranske poganjke režemo tik ob glavnih poganjkih, da tako preprečimo nastajanje grč. Tako jih lažje razcepimo na dva ali tri dele in iz njih naredimo **vitre**.³

Narezane poganjke razvrščamo po debelini in dolžini ter jih nato povežemo v šope.

Iz debelejših se izdelata vitre. Tanjše pa se kot šibe uporabi za samostojno pletenje. Do pletenja morajo biti shranjene v hladnem in vlažnem prostoru, da se ne izsušijo.

Vrbe lahko obrezujemo tudi v mesecu aprilu (**začetek vegetacije**)⁴, ko se je že pričel pretok sokov in rast novih poganjkov. Postopek je enak kot pri obrezovanju v zimskem času. Vendar se s teh poganjkov odstrani lubje in dobimo tako imenovane beljene šibe.

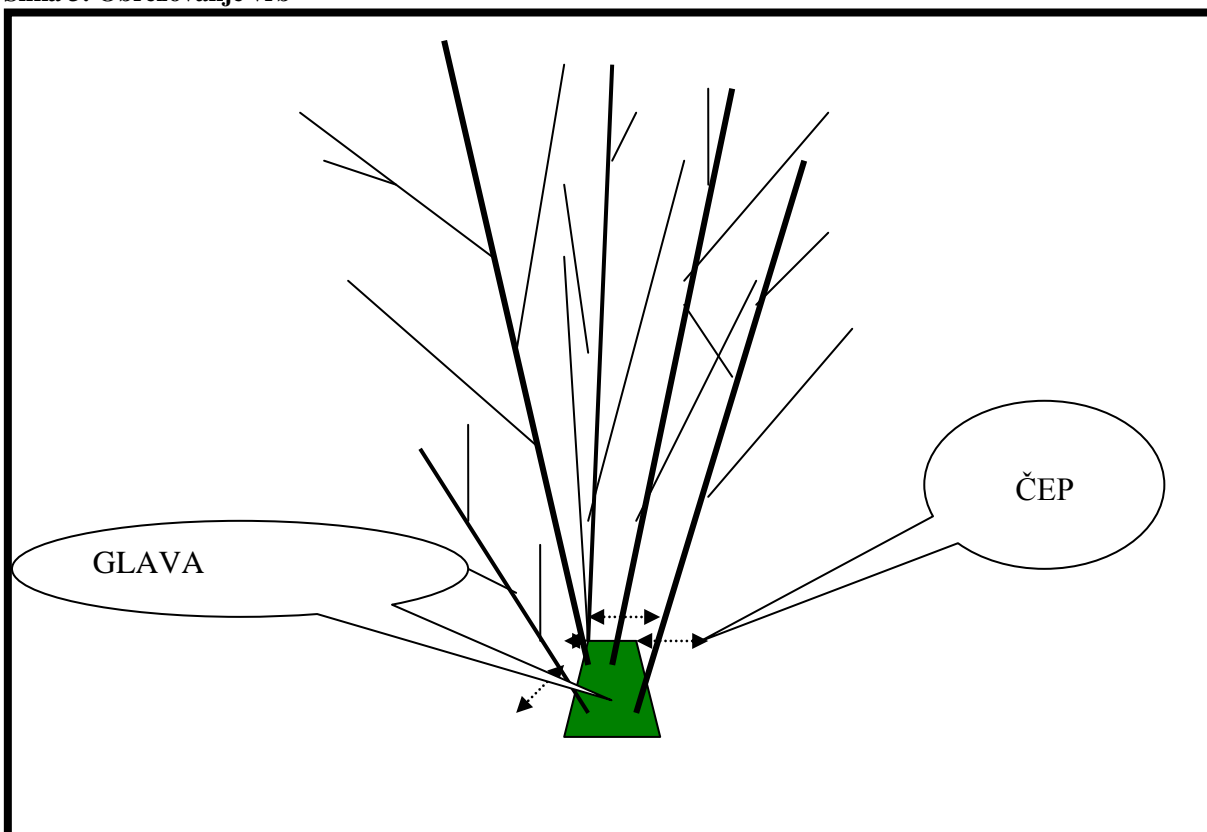
¹ Čas, ki se prične po odpadanju listja in se konča s ponovnim brstenjem oz. rastjo poganjkov.

² Je na 1 do 2 očesi prikrajšan enoletni poganjek.

³ Tanek trak lesa, narejen iz leske, beke.

⁴ Prične se z brstenjem oz. ponovno rastjo poganjkov.

Slika 3: Obrezovanje vrb

Vir: H. Košmerlj

Razvrščene in v šope zvezane šibe se za pletenje lahko uporabi neolupljene, vendar samo, dokler se ne izsušijo. Ne moremo jih ponovno namočiti, ker lubje ne vsrka vode. Z odstranjevanjem lubja dobimo beljene šibe, ki jih lahko večkrat namakamo v vodi in uporabimo za pletenje.

Za pletenje se uporabijo:

- ☐ neolupljene šibe,
- ☐ vitre iz neolupljenih šib,
- ☐ olupljene šibe (beljene) in
- ☐ vitre iz olupljenih šib.

3 PRIPRAVA ŠIB IN VITER

3.1. Prekuhanje šib

Da šibam, ki so bile narezane v obdobju mirovanja, lahko odstranimo lubje, jih najprej prekuhamo. V večjo posodo se naloži v šope zvezane šibe, najprej daljše in debelejše, nanje pa položimo krajše in tanjše.

Vrenje naj poteka počasi, približno dve do tri ure in pol. Najprej so za odstranjevanje lubja pripravljene tanjše šibe. Lubje je potrebno odstraniti takoj, ko se šop potegne iz vrele vode. Prekuhane šibe so obarvane rjavo in so veliko bolj trpežne ter prožne za pletenje.

3.2. Odstranjevanje lubja

Vseeno je, ali lub odstranjujemo iz prekuhanih šib ali iz tistih, ki so bile porezane na začetku vegetacije, si moramo pri delu pomagati z rokama in *mužilnikom*.⁵

Slika 4: Leseni in železni mužilnik (Vir: H. Košmerlj)

Slika 5: Ročno odstranjevanje lubja (Vir: H. Košmerlj)

Z levo roko držimo šibo, na debelejšem koncu z desno roko načemo lub in ga potegnemo stran.

Slika 6 : Odstranjevanje lubja z mužilnikom (Vir: H. Košmerlj)

Z levo roko držimo šibo na sredini, z mužilnikom najprej potegnemo od sredine šibe k debelejšemu delu.

⁵ Pripomoček za odstranjevanje lubja, narejen iz mehkega lesa, ki je na sredini preklan.

slika 7: Zasuk šibe (Vir: H. Košmerlj)

Šibo zasukamo in potegnemo še proti tanjšemu delu. Lub se pretrga in tako ga lažje odstranimo.

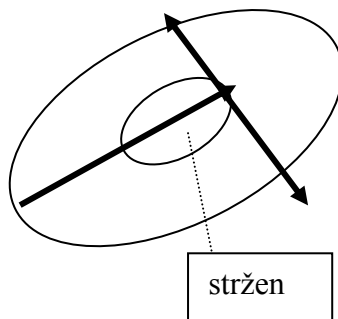
3.3. Izdelava viter

Za izdelavo viter porabimo debelejše, grčave in krive šibe. Pri tem si pomagamo z nožem, **razcepnikom**⁶ in obličem. Tanjši del šibe, ki je po debelini še primeren za samostojno pletenje, poševno odrežemo. (slika 8)

Slika 8: Poševna rez šibe (Vir: H. Košmerlj)

Slika 9: Izdelava T zarez (Vir: H. Košmerlj)

Na poševno odrezanem delu naredimo z nožkom zarezo v obliki črke T.

⁶ Iz mehkejšega lesa narejen pripomoček z zarezami, ki služi za razcepljanje šib.

Slika 10: Vstavljanje razcepnika. v T zarezo (Vir: H. Košmerlj)

Razcepnik potiskamo navzdol in pazimo, da so vsi trije deli enakomerno debeli.

Slika 11: Potiskanje razcepnika (Vir: H. Košmerlj)

Tako dobimo grobe vitre, ki jih, ko se osušijo, po notranji strani pooblamo in odstranimo stržen ter izdelamo gladko vitro. Debelina viter je odvisna od njihove širine in jo med oblanjem preizkušamo s prsti.

3.4. Shranjevanje

Šibe in vitre vedno shranjujemo dobro posušene in zvezane po velikosti in debelini. Prostor kjer jih shranjujemo, mora biti suh in zračen. Pred prahom jih zaščitimo s pokrivanjem

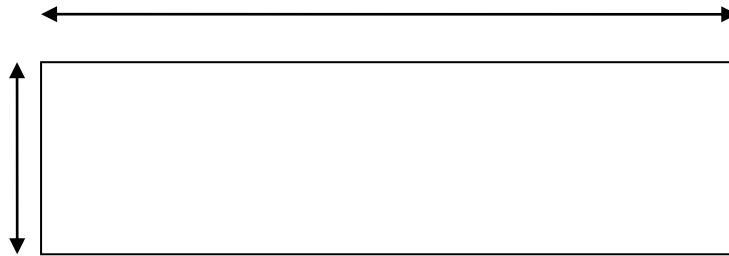
4 UTRJEVANJE

1. Način razmnoževanja bek je.....
2. Naštete vsaj tri rastline, ki se jih razmnožuje na isti način!
3. Na skici označite pravilno smer rezi pri pripravi potaknjencev.

4. Iz enoletnega poganjka narežite 10 potaknjencev.
5. Razložite, kaj je trajni nasad. Katere poznate iz svoje okolice?
6. Kdaj se obrezuje vrba?
7. Kdaj je obdobje mirovanja in kakšne so takrat?
8. Naštete vrste bek in opišite njihove glavne značilnosti.
9. Kakšni poganjki so primerni za izdelavo viter?
10. Primerjajte razliko med shranjevanjem svežih neolupljenih poganjkov in obeljenih šib ter viter.

11. V navedeni sadilni razdalji določite, medvrstno razdaljo in razdaljo v vrsti .med potaknjenci!
12. Koliko vrst lahko posadite, če je površina za sajenje široka 7 m?
13. Koliko sadik–potaknjencev morate pripraviti, če so vrste dolge 50 m?
14. Na skici označite širino in dolžino površine in izračunajte njeno velikost.

15. Koliko metrov ograje morate kupiti, da boste ogradili celo površino?
16. S katerimi pripomočki lahko izdelate vitre? Izberite primerne šibe in jih razcepite!
17. Opišite kaj vam je bilo najtežje pri izdelavi viter!
18. Katere šibe lahko večkrat namočimo v vodo in zakaj?